

**NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U ZAGREBU
KAO ČLANICA KONFERENCIJE RAVNATELJA
EUROPSKIH NACIONALNIH KNJIŽNICA**

PREGLED SURADNJE U OKVIRU EUROPSKIH INTEGRACIJA

**THE NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY IN ZAGREB
AS MEMBER OF THE CONFERENCE OF
EUROPEAN NATIONAL LIBRARIANS**

A SURVEY OF COOPERATION WITHIN EUROPEAN INTEGRATIONS

Marina Mihalić

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
mmihalic@nsk.hr

UDK / UDC 027.54(497.5Zagreb:4)
021.64

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 15. 10. 2004.

Sažetak

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu stožerna je znanstvena knjižnica u Republici Hrvatskoj, koja svoj razvoj temelji na gotovo četiri stoljeća dugoj tradiciji. Osnivanje Knjižnice povezano je s osnivanjem Isusovačkog kolegija, Kraljevske akademije te Sveučilišta. Nacionalna i sveučilišna knjižnica jedina je javna znanstvena knjižnica koja ima dvojnu nacionalnu i sveučilišnu funkciju. Kao nacionalna knjižnica, svojom je djelatnošću i programima uključena u različite oblike međunarodne suradnje. Od osamostaljenja, međunarodna suradnja pojačana je i formalnim članstvom u fondaciji Konferencija ravnatelja europskih nacionalnih knjižnica. U članku se pregledno navode najvažniji oblici međunarodne suradnje Knjižnice, od 1950-ih do danas, uz poseban osvrt na suradnju u okviru Konferencije ravnatelja europskih nacionalnih knjižnica.

Ključne riječi: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, međunarodna suradnja, Konferencija ravnatelja europskih nacionalnih knjižnica

Summary

The National and University Library in Zagreb is the cardinal scientific library in the Republic of Croatia, the development of which is based on four hundred years of tradition. The founding of the Library is linked to the founding of the Jesuit College followed by the Royal Academy and the University in 1874. The National and University Library is the

only scientific library having the dual functions of being both the national and university library. As Croatia's national library, its activities and programmes aim at part-taking in various forms of international cooperation. Since Croatia gained its independence in 1991, the international cooperation has been intensified, especially via formal membership in Conference of European National Librarians (CENL). The article brings a survey of international co-operation of the Library since 1950s, with special emphasis on activities in CENL.

Keywords: The National and University Library in Zagreb, international cooperation, Conference of European National Librarians (CENL)

1 Uvod

Razvoj Nacionalne i sveučilišne knjižnice temelji se na gotovo četiri stoljeća dugoj tradiciji. Osnutak Knjižnice povezuje se s osnutkom Isusovačkog kolegija na Gradecu 1607. godine. Godine 1667. pripojena je Kraljevskoj akademiji, a 1874. postaje knjižnicom novoosnovanog Sveučilišta u Zagrebu.¹ Sabor Republike Hrvatske proglašava Knjižnicu javnom ustanovom u vlasništvu RH 1995.²

Prema Zakonu o knjižnicama, Nacionalna i sveučilišna knjižnica jedina je javna znanstvena knjižnica koja ima dvojni funkciju nacionalne i sveučilišne knjižnice.³ Isto tako, sukladno Zakonu o knjižnicama, a posebno odredbama o obveznom primjerku, izgrađuje i organizira hrvatsku nacionalnu zbirku knjižnične građe, usklađuje nabavu inozemne i znanstvene literature, obavlja informacijsku djelatnost, čuva i obnavlja knjižničnu građu, daje mišljenje o knjižničnoj građi koja ima svojstvo kulturnog dobra te potiče mjere zaštite. Knjižnica obavlja znanstvena istraživanja u području knjižničarstva i informacijskih znanosti, te izdavačku, izložbenu i promotivnu djelatnost. Rad Knjižnice nadzire Hrvatsko knjižnično vijeće, a Knjižnicom upravlja Upravno vijeće sastavljeno od devet članova. Statutom⁴ Knjižnice određena je izvršna struktura kojoj je na čelu glavni ravnatelj, uz ravnatelje razdjela Nacionalna knjižnica

¹O povijesti Knjižnice opširnije u: Verona, Eva. Prinosi povijesti Sveučilišne knjižnice u Zagrebu u prvome razdoblju njena života : (1607-1773). // Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših đaka i profesora Zagrebačke klasične gimnazije o 350-godišnjem jubileju : 1607-1957. Zagreb : Odbor za proslavu 350-godišnjice Klasične gimnazije, 1957. Str. 357-379.; Verona, Eva. Prinosi povijesti Sveučilišne knjižnice u Zagrebu i njena uređenja (1773.-1814.). // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 4, 1/4(1955-1957), 1-36.; Verona, Eva. Prinosi povijesti Akademijine knjižnice (sadašnje Nacionalne i sveučilišne biblioteke) u Zagrebu : 1814-1874. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1987. (Izdanja Hrvatskoga bibliotekarskog društva ; knj. 22); Sečić, Dora. Kraljevska sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1874.-1918. : prinosi proučavanju i vrednovanju razvoja srednjoeuropske knjižnice s dvojnou funkcijom : doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet, 1996.; Rojnić, Matko. Nacionalna i sveučilišna biblioteka. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1974.; Stipanov, Josip. Nova zgrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 38, 1/4(1995), 1-47.

²Zakon o prenošenju vlasništva i osnivačkih prava nad Nacionalnom i sveučilišnom bibliotekom u Zagrebu na Republiku Hrvatsku. // Narodne novine 21(1995).

³Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997), III. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, članci 14-21.

⁴Statut Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (17. prosinca 2003.) i Izmjene i dopune Statuta NSK.

i razdjela Sveučilišna knjižnica, kao njegovim pomoćnicima. Prema Pravilniku o unutarnjem ustroju⁵ usvojenom 2002., odgovornost obavljanja pojedinih djelatnosti raspoređena je na devet odjela, od kojih šest (Nabava, Obrada, Nacionalne bibliografije, Zbirke građe posebne vrste, Korisničke službe, Pohrana i zaštita) predstavljaju osnovnu djelatnost, dok su posebni odjeli Hrvatski zavod za knjižničarstvo, Informacijske tehnologije i Zajedničke službe.

U Knjižnici je zaposleno 306 djelatnika, a prema stručnoj spremi 42,5 posto djelatnika ima visoku stručnu spremu. Od toga je 6 doktora znanosti, 21 magistar znanosti te, prema stručnim zvanjima, 7 knjižničarskih savjetnika, 15 viših knjižničara i 85 diplomiranih knjižničara.⁶

Prema gore opisanom djelatnostima, Knjižnica je ponajprije nacionalno bibliografsko središte te, prema tome, i dio različitih međunarodnih programa, kao što su Opća dostupnost publikacija (Universal Availability of Publications: UAP),⁷ Zaštita i konzervacija (Preservation and Conservation: PAC), te ICABS (IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards).⁸ U okviru međunarodnih sustava djeluju i nacionalni uredi za ISBN,⁹ ISSN¹⁰ i ISMN.¹¹

Na institucionalnoj razini, Knjižnica je još od 1960-ih uključena u rad Konferencije ravnatelja nacionalnih knjižnica (Conference of Directors of National Libraries: CDNL), a od 2002. sažeto godišnje izvješće o radu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu objavljuje se u zajedničkom tiskanom radnom materijalu *CDNL (Conference of Directors of National Libraries): agenda and reports*,¹² uoči održavanja godišnje konferencije ravnatelja u sklopu godišnje konferencije IFLA-e. Od osamostaljenja Republike Hrvatske međunarodna je suradnja pojačana i formalnim članstvom u fondaciji Konferencija ravnatelja europskih nacionalnih knjižnica (Conference of European National Librarians: CENL).

⁵Pravilnik o unutarnjem ustroju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/djelatnost>

⁶Godišnje izvješće [Nacionalne i sveučilišne knjižnice], Zagreb, 2004. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/djelatnosti>. Izvješća su dostupna na mreži od 1999.

⁷Ured UAP/OIL (Office for International Lending) djelovao je 1979.-2003. u Britanskoj knjižnici. Usprkos njegovu zatvaranju, za očekivati je da će se vrijedne inicijative UAP-a nastaviti. Opširnije u: Closure of the IFLA UAP/OIL Core Activity and Office. Dostupno na: <http://www.ifla.org/VI/2/uap.htm>

⁸Program ICABS nastavlja aktivnosti UBCIM-a (Universal Bibliographic Control and International MARC Programme), koji je također zaključen 2003., i to u dijelu koji se odnosi na bibliografske standarde i opći protok podataka i telekomunikacije. Isto tako, ICABS se oslanja na inicijative CDNL-a u području digitalizacije. Zajednica za ICABS donosi strateške odluke, ali nudi i praktična rješenja za poboljšanje međunarodne koordinacije u razvoju standarda i prakse, te nadzor bibliografskih izvora uključujući i metapodatke, trajne označitelje i standarde operabilnosti. Opširnije u: IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards. Dostupno na: <http://www.ifla.org/VI/7/annual/icabs-sp2004-2005.pdf>

⁹Hrvatski ured za ISBN. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/isbn.html>

¹⁰Hrvatski ured za ISSN. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/issn.html>

¹¹Hrvatski ured za ISMN. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/ismn.html>

¹²CDNL (Conference of Directors of National Libraries) : agenda and reports (redovita tiskana izvješća s konferencija).

Knjižnica također razvija bilateralnu suradnju s drugim nacionalnim knjižnicama, a preko članstva u stručnim tijelima IFLA-e, npr., u Stalnom odboru za UNIMARC (Permanent UNIMARC Committee), Konzorciju europskih znanstvenih knjižnica (Consortium of European Research Libraries: CERL), u LIBER-u (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche)¹³ itsl. aktivni je sudionik međunarodnih stručnih zbivanja.

Odnedavno je sve izraženije uključivanje u međunarodne projekte, a svoje stručne potencijale Knjižnica usmjerava i na organizaciju međunarodnih skupova.

Kako se Hrvatska na svim razinama priprema za europske integracije, u ovom će se radu opisati aktivnosti pridruživanja Nacionalne i sveučilišne knjižnice programima CENL-a. Glavna tema rada uvest će se pregledom najvažnijih međunarodnih aktivnosti ove ustanove, od 1950-ih do danas, uglavnom na temelju podataka objavljenih u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske* te drugih dostupnih izvora.

2 Kronologija međunarodne suradnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice

U svojoj bogatoj povijesti, Knjižnica je posebnu pažnju posvećivala međunarodnoj suradnji, što je vidljivo i u kronologiji pojedinih aktivnosti. O prvim zabilježenim primjerima međunarodne suradnje Knjižnice svjedoče i kratki osvrti koji su se redovito objavljivali u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske*. Tako je, primjerice, zabilježen posjet generalnog direktora UNESCO-a Jaimea Torresa Bodeta sa suradnicima Sveučilišnoj knjižnici 2. listopada 1951. Tom je prigodom Bodet izjavio da će Knjižnica, u svojstvu dopunske depozitarne knjižnice, uz izdanja UNESCO-a primati i izdanja Ujedinjenih naroda.¹⁴ Kao izuzetno važan događaj bilježi se i 20. zasjedanje IFLA-e u Zagrebu 1954.¹⁵ O sastanku predstavnika europskih nacionalnih knjižnica održanom u Beču 1958. izvješćuje ravnatelj Knjižnice Matko Rojnić.¹⁶

¹³LIBER, osnovan 1971., danas ima preko 300 članova. U tijeku 2003. naručeno je istraživanje o daljnjim aktivnostima LIBER-a. Dostupno na: <http://www.kb.dk/guest/intl/liber/news/liberfuture.htm>

¹⁴Posjet predstavnika Unesca Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 2, 1/4(1951), 164-165.

¹⁵Sastanak je održan 27. rujna - 1. listopada 1954. Posjetilo ga je 56 delegata i 12 promatrača iz 16 zemalja, koji su došli kao predstavnici 22 knjižničarska društva i 4 ustanove. Na sastanku je kao domaćin prisustvovao i Matko Rojnić u svojstvu predsjednika Društva bibliotekara Hrvatske i kao ravnatelj Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Usp. Mišić, Jelka. XX. sastanak vijeća Međunarodne federacije bibliotekarskih društava. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 4, 1/4(1955-1957), 150-152. Vidjeti i zbornik radova: FIAB. Actes du Conseil de la FIAB, 20me session, Zagreb, 27 septembre - 1er octobre 1954. La Haye : Martinus Nijhoff, 1955. (Publications ; vol. 19)

¹⁶Od 8. do 27. rujna 1958. u Beču je u organizaciji UNESCO-a održan sastanak predstavnika europskih nacionalnih knjižnica. Na sastanku je, kao predstavnik Jugoslavenske nacionalne komisije za UNESCO, bio prisutan Matko Rojnić. Vidjeti: Rojnić, Matko. Sastanak predstavnika evropskih nacionalnih biblioteka. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 5, 1/4(1958-1959), 135-136. Opširnije o sastanku u: *Tâches et problèmes des bibliothèques nationales. Colloque des bibliothèques nationales d'Europe. Vienne, 8-27 septembre 1958. Paris : UNESCO, 1960. (Manuels de l'UNESCO a l'usage des bibliothèques ; 11)*

Tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća hrvatski se knjižničari sve češće uključuju u međunarodne programe. Bez sumnje, iz tog je razdoblja najznačajniji doprinos Eve Verona na ujednačivanju kataložnih pravila, počevši od sastanka Komisije za kataložna načela održanom tijekom već spomenutog zasjedanja IFLA-e u Zagrebu 1954.¹⁷ pa sve do donošenja Pariških načela i nacrtu prvih ISBD-a.¹⁸ No ne treba zanemariti i druge istaknute pojedince. Tako je, primjerice, u radu konferencije Međunarodne udruge muzičkih knjižnica (International Association of Music Libraries: IAML) 1970-ih sudjelovala Vera Bonifačić, voditeljica Muzičke zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice.¹⁹ Djelatnici Knjižnice bili su aktivni i u stručnim tijelima IFLA-e. Uz Evu Verona, koja je bila članica Upravnog odbora za katalogizaciju, Matko Rojnić bio je predsjednik Potkomisije za sveučilišne knjižnice (1962.-1967.) i član Sekcije za nacionalne i sveučilišne knjižnice.²⁰

Od 1979. djeluje ELAG (European Library Automation Group), kao važno tijelo u području automatizacije europskih knjižnica. Stručnjaci Nacionalne i sveučilišne knjižnice redovito sudjeluju na sastancima i seminarima koje organizira to stručno tijelo, a 1989. bili su domaćini 13. seminara.²¹

Vezano za automatizaciju, Knjižnica, pa i čitava hrvatska knjižničarska zajednica, prihvaća 1980. format UNIMARC kao nacionalni format za strojno čitljivo katalogiziranje i međunarodnu razmjenu bibliografskih podataka između nacionalnih bibliografskih ustanova.²² Prvo hrvatsko izdanje Priručnika za UNIMARC Knjižnica objavljuje 1989., a drugo izdanje 1999. Ubrzo po objavljivanju prvog izdanja, 1991., predstavnica Knjižnice, Mirna Willer, uključuje se u rad upravo osnovanog Stalnog odbora za UNIMARC,²³ a 1995.-2003. najprije obnaša funkciju potpredsjednice, a potom predsjednice Odbora.

Konzorcij europskih znanstvenih knjižnica stvara zajedničku bibliografsku bazu podataka, *Hand Press Book Database*, o europskoj pisanoj baštini objavljenoj od 1455. do 1830. Online baza sadrži preko 1,000.000 bibliografskih zapisa, a pretraživanje je moguće po različitim parametrima. Budući da se radi o višejezičnoj bazi podataka, kao pomoć u pretraživanju izrađeni su i tezaursi za autore, tiskare i

¹⁷Mišić, Jelka. Nav. dj., str. 151.

¹⁸Opširnije u: Verona, Eva. Rad oko međunarodnog ujednačivanja kataložnih načela. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 6, 1/2(1960), 47-53.; Verona, Eva. Međunarodna načela katalogizacije. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 7, 3/4(1961), 155-179.; Verona, Eva. O kataložnom i bibliografskom opisu i njihovu ujednačavanju. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 17, 1/2(1971), 1-20.

¹⁹Bonifačić, Vera. Izvještaj o XI. kongresu međunarodnog društva muzičkih biblioteka (IAML) u Mainzu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 23, 1/4(1977-1978), 140-143.

²⁰Hanž, Branko. Matko Rojnić. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 23, 1/4(1977-1978), 169-178 i Hanž, Branko. Matko Rojnić : život i rad. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 25, 1/4(1981), 5-9.

²¹13th Library Systems Seminar, Zagreb, April 26-28 1989 / European Library Automation Group ELAG ; editor Mirna Willer. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1989.

²²Willer, Mirna. Prikaz UNIMARC-a za bibliografsku obradu stare i rijetke tiskane građe. // Seminar Standardiziranje kataložne obrade stare i rijetke tiskane građe. Zagreb, 10-11. prosinca 1992. / uredila Tinka Katić. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993. Str. 110.

²³Opširnije o formatu u: Willer, Mirna. UNIMARC u teoriji i praksi. Rijeka : Benja, 1996.

nazive mjesta tiskanja.²⁴ Nacionalna i sveučilišna knjižnica od 1993. pridružena je, a od 1998. punopravna članica CERL-a.²⁵ Preko nje, mogućnost pretraživanja baze podataka ima još šest knjižnica iz Hrvatske: Znanstvena knjižnica u Dubrovniku, Znanstvena knjižnica u Zadru, Sveučilišna knjižnica u Rijeci, Sveučilišna knjižnica u Splitu, Knjižnica Državnog arhiva u Zadru i Knjižnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Prvih 2.300 zapisa iz Knjižnice poslužilo je za testiranje formata UNIMARC, a u tijeku 2004. bazi podataka pridruženo je 7.000 zapisa djela hrvatskih latinista. Najvažnije je stručno tijelo CERL-a Savjetodavna grupa (Advisory Task Group), kojoj predsjedava djelatnica Knjižnice Mirna Willer. Grupa je 10.-12. ožujka 2005. održala sastanak i radionicu u Zagrebu.²⁶

Uz značajnu suradnju na uspostavi i održavanju baze bibliografskih podataka za staru knjigu, Knjižnica je 2004. godine potpisala bilateralni Ugovor o suradnji u projektu *Central East European MASTER* s češkom nacionalnom knjižnicom. Projekt je usmjeren na kooperativnu katalogizaciju rukopisa po standardima MASTER (Manuscripts Access Through Standard for Electronic Records) u jeziku XML,²⁷ s ciljem uspostave skupnog kataloga rukopisa srednjoeuropskih zemalja.

Zastupljenost bibliografskih podataka u međunarodnim bazama podataka možemo pratiti i kroz *Index Translationum*, međunarodnu bibliografiju prijevoda koju objavljuje UNESCO od 1948. do danas. Do 1993. godine izlazila je u tiskanom obliku, a od 1998. na CDROM-u i kao online baza podataka unutar odjeljka kulture.²⁸ Bibliografija se izrađuje jednom godišnje, a pokriva prijevode svih struka. Svaka bibliografska jedinica donosi ime autora, preveden naslov djela, ime prevoditelja; mjesto izdanja, izdavača, godinu izdanja; broj stranica, jezik izvornika i najčešće naslov izvornika. Predmetne oznake sastavljene su prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji. U njezinoj izradi sudjeluje oko sto zemalja. U početku je, prema *Bibliografiji Jugoslavije te Hrvatskoj bibliografiji*, podatke za SFR Jugoslaviju slao Bibliografski institut iz Beograda. Nakon 1992., posredovanjem Povjerenstva za UNESCO pri Ministarstvu vanjskih poslova, tu funkciju za hrvatske prijevode preuzima Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Tijekom proteklih dvanaest godina poslano je 8.112 podataka o prevoditeljskoj djelatnosti u Hrvatskoj, koji uključuju knjige prevedene sa stranih jezika na hrvatski, kao i s hrvatskog na strane jezike. Prema statistikama UNESCO-a, na webu se može iščitati broj prevedenih knjiga, kao i podaci o najproduktivnijim izdavačima, najviše prevedenim autorima, te

²⁴ Consortium of European Research Libraries. Dostupno na: <http://www.cerl.org>

²⁵ O osnivanju CERL-a i doprinosu Nacionalne i sveučilišne knjižnice vidjeti u: Katić, Tinka. Retrospektivna katalogizacija u Europi : Konzorcij europskih znanstvenih knjižnica. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 39, 3/4(1996), 152-163.

²⁶ The European Printed Heritage : the Role of the Consortium of European Research Libraries (CERL). National and University Library, Zagreb, Croatia Seminar 10 March 2005. Dostupno na: <http://www.cerl.org/CERL/cerl.htm>

²⁷ XML Linking Language – računalni jezik koji omogućuje ugradnju jednosmjernih i dvosmjernih veza prema ostalim resursima, pridruživanje veza metapodacima (datotekama, slikama dokumenata ili programima). Vidjeti: Panian, Željko. Informatički enciklopedijski rječnik. Zagreb : Europapress holding, 2005.

²⁸ Index Translationum. Dostupno na: <http://www.unesco.org/culture/xtrans>

podaci o hrvatskim prevoditeljima. Na taj se način hrvatska prevoditeljska djelatnost uklopila u svjetsku 'babilonsku kulu jezika', koja je sve traženija, naročito otkako je dostupna preko interneta, jer upućuje na poveznice prevodilačkih društava, specijalne bibliografije, biografije prevoditelja te ostale podatke vezane za prijevode.²⁹

Knjižnica je unatrag pet godina potpisala i nekoliko sporazuma o bilateralnoj suradnji s nacionalnim knjižnicama. Najraniji sporazum potpisan je s češkom nacionalnom knjižnicom 2000. godine. Njime su utvrđeni oblici suradnje u razmjeni publikacija, razmjeni bibliografskih podataka, organizaciji zajedničkih izložbi, razmjeni stručnjaka, te suradnje na programima stalnoga stručnog usavršavanja. Sa Sveučilišnom knjižnicom Napier iz Škotske, potpisan je 2001. jednogodišnji sporazum o razmjeni stručnjaka.

Potpisani su također i sporazumi s Litvom, Srbijom i Crnom Gorom, te Makedonijom. Pripremljeni su sporazumi o suradnji s Federacijom Bosne i Hercegovine, Knjižnicom Alexandrinom iz Egipta i Nacionalnom knjižnicom iz Kine.

Intenzivniju suradnju na međunarodnoj razini unutar regije koja zemljopisno obuhvaća područje istočne i jugoistočne Europe, potaknulo je djelovanje Komisije za informatiku Austrijskog instituta za istočnu i jugoistočnu Europu iz Beča. U radu Komisije od 1998. do 2002., u svojstvu predstavnice Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sudjelovala je autorica ovog članka. Komisija je na zajedničkim sastancima predstavnika iz istočnih i jugoistočnih europskih zemalja odlučivala o financiranju manjih projekata opremanja knjižnica, nabavke softvera za knjižnice, organizacije i održavanja zajedničkih radionica i seminara. Jedan je takav seminar, pod naslovom *E-services in Libraries*, održan u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a prisustvovali su mu svi voditelji ureda ISSN-a iz ovog dijela Europe. Prikaz skupa objavljen je u glasilu *IFLA Section on Serial Publication Newsletter*.³⁰ U sklopu koordiniranih aktivnosti ove Komisije, nekoliko stručnjaka iz Hrvatske sudjelovalo je u radu raznih seminara i radionica u inozemstvu.

Knjižnica je od 2000. punopravni član LIBER-a (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche), koji djeluje u nekoliko stručnih skupina, a na poziv organizatora 2004. sudjelovalo se u radu LIBER Architecture Group.

Već nekoliko godina Knjižnica sudjeluje u međunarodnim programima koji se tiču digitalizirane baštine. Tako je 2002. posebno pohvaljena njena suradnja na projektu *Međunarodna dječja digitalna knjižnica*.³¹

Knjižnica surađuje i u izradi bibliografskih popisa povodom različitih međunarodnih obljetnica, istraživanja ili u ažuriranju različitih baza podataka, indeksa itsl. Sve su učestalije izložbe i koncerti organizirani u suradnji s veleposlanstvima stranih vlada u Hrvatskoj. Kao poseban vid suradnje valja spomenuti donaciju japanske vlade kojom je 2004. Zbirka muzikalija i audiomaterijala opremljena vrhunskom audiovizualnom i prezentacijskom opremom.

²⁹Podatke za *Index Translationum* autorica članka dobila je od Nataše Dragojević, koja priređuje podatke za tu bibliografiju.

³⁰IFLA Newsletter of the IFLA Section on Serial Publication 39(June 2001), 1-24.

³¹ICDL – International Children's Digital Library. Dostupno na: <http://www.icdlbooks.org>

3 Suradnja unutar CENL-a: primjer europskih integracija

CENL je fondacija sa sjedištem u Kraljevskoj knjižnici u Haagu. Cilj je CENL-a povećati ulogu europskih nacionalnih knjižnica, naročito po pitanju odgovornosti za održavanje zbirke nacionalne kulturne baštine i osiguranja trajnog pristupa, razvoja različitih usluga i novih modela suradnje između sličnih organizacija, uspostave sustavne suradnje među nacionalnim knjižnicama i uspostave djelotvorne mreže. Čine ga 43 člana iz 41 europske zemlje.³²

Ravnatelji europskih nacionalnih knjižnica sastaju se svake godine u drugoj nacionalnoj knjižnici.³³ Uspostavljena je redovita suradnja s različitim organizacijama – Europskom komisijom, Vijećem Europe, UNESCO-m, Udrugom europskih nakladnika (Federation of European Publishers: FEP), Europskom komisijom za zaštitu i pristup (European Commission on Preservation and Access: ECPA) i Europskim uredom knjižničarskih i dokumentacijskih udruga (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations: EBLIDA).

3.1 CoBRA Forum i CENL/FEP zajednička skupina za elektroničke publikacije

CENL ima stalni odbor za projekte (CoBRA Forum), koji je na Frankfurtskom sajmu knjiga 1994. organizirao zajedničku radionicu s FEP-om. U sklopu zajedničkih inicijativa s nakladnicima, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici prevedene su *Smjernice za razvoj prakse i postupanja s elektroničkim obveznim primjerkom* i *Izjava o depozitu elektroničkih publikacija na dobrovoljnoj osnovi*³⁴ te povodom Dana hrvatske knjige 2001. organiziran Okrugli stol *Elektroničke publikacije i obvezni primjerak: pohrana i korištenje*. Izrađen je i *Pravilnik o predaji dobrovoljnog primjerka elektroničkih publikacija*.³⁵ U sklopu suradnje s CENL-om sudjelovalo se i u prikupljanju podataka u anketi *TEL, Package 1-Publishers relations*.

CoBRA je inicirala različite projekte i aktivnosti u području bibliografskog nadzora, pristupa izvorima i razmjeni te standardizaciji, od kojih se ovdje ističu dva značajnija – *Biblink*³⁶ i *Nedlib*.³⁷ *Biblink* uspostavlja vezu između bibliografskih podataka i nakladnika elektroničkih izvora, dok se *Nedlib* tiče depozita elektroničkih publikacija, s ciljem uspostave infrastrukture za umrežene zbirke obveznih primjeraka elektroničke građe. Iskustva i rezultati *Nedliba* koriste se djelomično i u zajedničkom projektu Knjižnice i SRCA *Digitalni arhiv hrvatskih mrežnih publikacija*.

³²Opširnije: CENL. Foundation Conference of European National Librarians. Dostupno na: <http://www.cenl.org>

³³Europe's National Libraries. 15 years of joint programmes. The Hague, 2001.

³⁴Izjava o depozitu elektroničkih publikacija na dobrovoljnoj osnovi. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/obvezni/dobrovoljni.html>

³⁵Pravilnik o predaji dobrovoljnog primjerka elektroničkih publikacija. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/obvezni/dobrovoljni1.html>

³⁶Biblink. Dostupno na: <http://www.ukoln.ac.uk/metadata/biblink>

³⁷Nedlib. Dostupno na: <http://www.kb.nl/nedlib>

3.2 Gabriel: mrežne stranice CENL-a

Od 1997. *Gabriel – Gateway to European National Libraries*³⁸ službeni je portal CENL-a, na kojem su se nalazile informacije o europskim nacionalnim knjižnicama i mogućnost pristupa njihovim online uslugama. Iste se godine Gabrielu pridružila Nacionalna i sveučilišna knjižnica.³⁹ Brigu oko politike, strategije i planova portala *Gabriel* vodio je *Upravni Odbor*, sastavljen od predstavnika iz pet nacionalnih knjižnica, zatim tima zaduženog za svakodnevno održavanje mrežnog mjesta, npr., osuvremenjivanje poveznica, te osoba za kontakt koje su, kao predstavnice nacionalnih knjižnica, bile zadužene za ažurne informacije iz svojih ustanova.

Portal je sadržavao opće informacije (novosti, tekstovi poslanja pojedinih knjižnica i o CENL-u, uključujući i godišnja izvješća nacionalnih knjižnica), usluge (kataloge) i zbirke nacionalnih knjižnica i online izložbe (*Treasures of the National Libraries*), sa 172 djela. Na Gabrielu je i mrežno mjesto *Bibliotheca Universalis*,⁴⁰ kojoj se na 69. općoj konferenciji IFLA-e, održanoj 2003. u Berlinu, pridružila i Australaska nacionalna knjižnica.

Jednom godišnje održavani su sastanci i radionice osoba za kontakt iz nacionalnih knjižnica.

Dio sadržaja Gabriela preseljen je na portal *Europska knjižnica (European Library)*.⁴¹

3.3 Europska knjižnica

Prema planu i odluci CENL-a i CoBRA Foruma iz 2001., usluge na zajedničkim mrežnim stranicama europskih nacionalnih knjižnica *Gabriel* i projekt TEL spojili su se u ožujku 2005. u jedinstvenu *Europsku knjižnicu*, koja preko zajedničkog portala osigurava jedinstveni pristup digitalnim zbirka nacionalnih knjižnica. Taj zajednički projekt uglavnom je financiran sredstvima Europske komisije (Information Society Technologies: IST).

Projekt *Europska knjižnica* odvijat će se u radnim skupinama: Radnoj skupini za tehnička pitanja, Radnoj skupini za jezik te Radnoj skupini za kontakte, u kojoj će biti dosadašnji članovi Gabriela.

Europska knjižnica ima svoj ured u Kraljevskoj knjižnici u Haagu, a 2005. Nacionalna i sveučilišna knjižnica postala je njezinom punopravnom članicom.

3.4 Radne skupine CENL-a

U okviru CENL-a djeluje i nekoliko radnih skupina, od kojih će se ovdje predstaviti dvije u koje je aktivno uključena Nacionalna i sveučilišna knjižnica.

³⁸Gabriel – Gateway to European National Libraries. Dostupno na: <http://www.kb.nl/gabriel>

³⁹Mihalić, Marina. Od Gabriela do mrežnih stranica Nacionalne i sveučilišne knjižnice : planiranje i oblikovanje strukture dokumenata i definiranje sadržajnih jedinica. // 2. i 3. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2000. Str. 238-239.

⁴⁰Bibliotheca Universalis. Dostupno na: <http://www.bibliothecauniversalis.org>

⁴¹European Library. Dostupno na: <http://www.theeuropeanlibrary.org>

Radna skupina za pokazatelje uspješnosti nacionalnih knjižnica (Working Group for Performance Indicators), osnovana je 2002. Na temelju upitnika, predstavnici svih knjižnica izradili su bibliografiju članaka o pokazateljima uspješnosti objavljenih u nacionalnim stručnim časopisima. Iz stručnih glasila iz Hrvatske odabrani su i popisani podaci o pokazateljima uspješnosti vezanim uz strateško planiranje i upravljanje knjižnicama objavljeni 1990.-2000. Izvješće o radu Radne skupine izloženo je na 69. općoj konferenciji IFLA-e u Berlinu.⁴²

Radna skupina za višejezični predmetni pristup katalozima nacionalnih knjižnica (Multilingual Subject Access to Catalogues of National Libraries: MACS) osnovana je 1999. Kao temelj višejezičnoga kontroliranog rječnika za pristup online katalozima nacionalnih knjižnica uzete su predmetnice češke nacionalne knjižnice. U taj je kooperativni proces uključena i Nacionalna i sveučilišna knjižnica.

Osim sudjelovanja u radu stručnih skupina, surađivalo se u prikupljanju podataka za razne upitnike od općeg interesa za sve europske nacionalne knjižnice, npr., za godišnja izvješća o projektima i partnerstvima među knjižnicama, za upitnik o trajnim označiteljima, za upitnik *TEL User Survey* itd.

Članovi CENL-a imaju i svoju raspravnu listu.

4 Zaključak

Uspostava međunarodnih veza koje je, sudjelujući u razvoju kulture i svojoj bogatoj i dugoj povijesti, njegovala Nacionalna i sveučilišna knjižnica, a izgrađivali je stručnjaci iz Knjižnice te koja je pogotovo dobila na važnosti uspostavom hrvatske državnosti, stvorena je trajna veza s glavnim stručnim programima zajedničkim svim nacionalnim knjižnicama. Ne iznenađuje stoga činjenica da je Knjižnica kao aktivna članica sve prisutnija u mnogim zajedničkim stručnim projektima, promičući na taj način kulturu knjige i pisane riječi i, šire, razvoj i prisutnost hrvatskoga jezika i kulture u međunarodnim bazama podataka.

Nakon uspostave *Europske knjižnice* kao glavnog projekta digitalne knjižnice u Europi, Nacionalna i sveučilišna knjižnica postaje dio europskoga digitalnoga kulturnog krajolika vezanog uz knjigu.

⁴² Ambrožić, Melita; Vilenka Jakac-Bizjak; Helena Mlekuš. Performance indicators in European national libraries : state of the art. // National libraries and statistics evaluation. Benchmarking and performance measurement : developing quality services at national libraries. Dostupno na: <http://www.ifla.org/IV/ifla69/progr03.htm>

LITERATURA

Ambrožić, Melita; Vilenka Jakac-Bizjak; Helena Mlekuš. Performance indicators in European national libraries : state of the art. // National libraries and statistics evaluation. Benchmarking and performance measurement : developing quality services at national libraries. Dostupno na: <http://www.ifla.org/IV/ifla69/progr03.htm>

Biblink. Dostupno na: <http://www.ukoln.ac.uk/metadata/biblink>

Bibliotheca Universalis. Dostupno na: <http://www.bibliothecauniversalis.org>

Bonifačić, Vera. Izvještaj o XI. kongresu međunarodnog društva muzičkih biblioteka (IAML) u Mainzu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 23, 1/4(1977-1978), 140-143.

CDNL (Conference of Directors of National Libraries) : agenda and reports (redovita tiskana izvješća s konferencija).

CENL. Foundation Conference of European National Librarians. Dostupno na: <http://www.cenl.org>

Closure of the IFLA UAP/OIL Core Activity and Office. Dostupno na: <http://www.ifla.org/VI/2/uap.htm>

Consortium of European Research Libraries. Dostupno na: <http://www.cerl.org>

European Library [citirano 2005-05-23]. Dostupno na: <http://www.theeuropeanlibrary.org/portal/index.htm>

The European Printed Heritage : the Role of the Consortium of European Research Libraries (CERL). National and University Library, Zagreb, Croatia *Seminar* 10 March 2005. Dostupno na: <http://www.cerl.org/CERL/cerl.htm>

Europe's National Libraries. 15 years of joint programmes. The Hague, 2001.

FIAB. Actes du Conseil de la FIAB, 20me session, Zagreb, 27 septembre - 1er octobre 1954. La Haye : Martinus Nijhoff, 1955. (Publications ; vol. 19)

Gabriel – Gateway to European National Libraries. Dostupno na: <http://www.kb.nl/gabriel>

Godišnje izvješće (Nacionalne i sveučilišne knjižnice), Zagreb, 2004. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/djelatnosti>

Hanž, Branko. Matko Rojnić. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 23, 1/4(1977-1978), 169-178.

Hanž, Branko. Matko Rojnić : život i rad. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 25, 1/4(1981), 5-9.

Hrvatski ured za ISBN. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/isbn.html>

Hrvatski ured za ISMN. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/ismn.html>

VJESNIK BIBLIOTEKARA HRVATSKE 48, 2(2005)

Hrvatski ured za ISSN. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/issn.html>

ICDL – International Children’s Digital Library. Dostupno na: <http://www.icdlbooks.org>

IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards. Dostupno na: <http://www.ifla.org/VI/7/annual/icabs-sp2004-2005.pdf>

IFLA Newsletter of the IFLA Section on Serial Publication 39(June 2001), 1-24.

Index Translationum. Dostupno na: <http://www.UNESCO.org/culture/xtrans>

Izjava o depozitu elektroničkih publikacija na dobrovoljnoj osnovi. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/obvezni/dobrovoljni.html>

Katić, Tinka. Retrospektivna katalogizacija u Europi : Konzorcij europskih znanstvenih knjižnica. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 3/4(1996), 152-163.

LIBER. Dostupno na: <http://www.kb.dk/guest/intl/liber/news/liberfuture.htm>

Mihalić, Marina. Od Gabriela do mrežnih stranica Nacionalne i sveučilišne knjižnice : planiranje i oblikovanje strukture dokumenata i definiranje sadržajnih jedinica. // 2. i 3. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2000. Str. 238-239.

Mišić, Jelka. XX. sastanak vijeća Međunarodne federacije bibliotekarskih društava. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 4, 1/4(1955-1957), 150-152.

Nedlib. Dostupno na: <http://www.kb.nl/nedlib>

Panian, Željko. Informatički enciklopedijski rječnik. Zagreb : Europapress holding, 2005.

Posjet predstavnika Unesca Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 2, 1/4(1951), 164-165.

Pravilnik o predaji dobrovoljnog primjerka elektroničkih publikacija. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/izdavaci/obvezni/dobrovoljni1.html>

Pravilnik o unutarnjem ustroju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/djelatnost>

Rojnić, Matko. Nacionalna i sveučilišna biblioteka. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1974.

Rojnić, Matko. Sastanak predstavnika evropskih nacionalnih biblioteka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 5, 1/4(1958-1959), 135-136.

Sečić, Dora. Kraljevska sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1874.-1918. : prinosi proučavanju i vrednovanju razvoja srednjoeuropske knjižnice s dvojnomo funkcijom : doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet, 1996.

Statut Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (17. 12. 2003.) i Izmjene i dopune Statuta NSK.

Stipanov, Josip. Nova zgrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 38, 1/4(1995), 1-47.

Tâches et problèmes des bibliothèques nationales. Colloque des bibliothèques nationales d'Europe. Vienne, 8-27 septembere 1958. Paris : UNESCO, 1960. (Manuels de l'UNESCO a l'usage des bibliothèques ; 11)

13th Library Systems Seminar, Zagreb, April 26-28 1989 / European Library Automation Group ELAG ; editor Mirna Willer. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1989.

Verona, Eva. Međunarodna načela katalogizacije. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 7, 3/4(1961), 155-179.

Verona, Eva. O kataložnom i bibliografskom opisu i njihovu ujednačavanju. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 17, 1/2(1971), 1-20.

Verona, Eva. Prinosi povijesti Akademijine knjižnice (sadašnje Nacionalne i sveučilišne biblioteke) u Zagrebu : 1814-1874. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1987. (Izdanja Hrvatskoga bibliotekarskog društva ; knj. 22)

Verona, Eva. Prinosi povijesti Sveučilišne knjižnice u Zagrebu i njena uređenja (1773.-1814.). // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 4, 1/4(1955-1957), 1-36.

Verona, Eva. Prinosi povijesti Sveučilišne knjižnice u Zagrebu u prvome razdoblju njena života : (1607-1773). // Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših đaka i profesora Zagrebačke klasične gimnazije o 350-godišnjem jubileju : 1607-1957. Zagreb : Odbor za proslavu 350-godišnjice Klasične gimnazije, 1957. Str. 357-379.

Verona, Eva. Rad oko međunarodnog ujednačivanja kataložnih načela. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 6, 1/2(1960), 47-53.

Willer, Mirna. Prikaz UNIMARC-a za bibliografsku obradu stare i rijetke tiskane građe. // Seminar Standardiziranje kataložne obrade stare i rijetke tiskane građe. Zagreb, 10.-11. prosinca 1992. / uredila Tinka Katić. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993. Str. 107-134.

Willer, Mirna. UNIMARC u teoriji i praksi. Rijeka : Benja, 1996.

Zakon o prenošenju vlasništva i osnivačkih prava nad Nacionalnom i sveučilišnom bibliotekom u Zagrebu na Republiku Hrvatsku. // Narodne novine 21(1995).

Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997).